

RECEPCIJA II. VATIKANSKOG SABORA OD STRANE DIPLOMACIJE SVETE STOLICE

N. Eterović, *Sveta Stolica i Hrvatska. Priznanje, Ugovori, Suradnja*, KS, Zagreb, 2019., 272 str.¹

Svoje predavanje na temu "Crkva i država: konkordatski sustav suradnje" koje je održao u Hrvatskom diplomatskom klubu, 15. siječnja 2018., autor ove knjige je zaključio riječima: "Ovo što sam izložio nije bilo samo teorijsko izlaganje. Ja sam na tome radio godinama. Tu je spojena teorija i praksa" (208). To predavanje jedno je od poglavlja ove knjige. Međutim ta autorova tvrdnja vrijedi gotovo za sve tekstove sakupljene u ovoj knjizi.

U svim tim tekstovima nuncij Eterović izražava svoje teorijske i interpretacijske poglede na smisao, ciljeve, metodu i povijest funkcioniranja vatikanske diplomacije u modernom svijetu. Ali isto tako on u ovoj knjizi pruža na jedan stilski nenametljiv način svjedočanstvo o jednom važnom dijelu svoje dugogodišnje diplomatske prakse u službi Svete Stolice. Premda naslov knjige usmjerava pažnju čitatelja prema jednoj od središnjih tema prikazanih i analiziranih u ovoj knjizi, on ipak pomalo sužava stvarne dosege ove knjige. Naime, autor nam kroz tekstove pruža jedan svojevrсни pouzdani uvod u temeljne teološke, etičke, politološke i povijesne odrednice diplomatske djelatnosti Svete Stolice. Imajući u vidu činjenicu da se prikaz svih tema i diplomatskih kategorija temelji na spoznajama i iskustvima sakupljenim u osobnoj autorovoj diplomatskoj praksi kroz čitav niz desetljeća, ovaj uvod je jedna skladna sinteza različitih književnih vrsta kao što su crkveno-diplomatski leksikon, biografska memorija, diplomatska kronika te teološko-etičko skiciranje izvora diplomatske djelatnosti Svete Stolice.

Ono što je meni na poseban način zapelo za oko u ovom elegantno i svima razumljivo sročenom uvodu u noviju vatikansku diplomaciju, jest autorovo nastojanje da u svim prikazima više ili manje opširno i izričito upozori čitatelja na teološko-etičko utemeljenje i ciljeve vatikanske diplomacije. I upravo o toj teološko-etičkoj dimenziji diplomacije Svete Stolice koju možemo iščitati iz ove knjige htio bih reći riječ-dvije. Razlog pak za ovaj moj prezentacijski izbor valja potražiti ne samo u činjenici da se ja kao teolog ipak najbolje snalazim u teologiji. Postoji još jedan drugi, više biografsko-povijesni

---

¹ Ovo je tekst predstavljanja knjige *Hrvatska i Sveta Stolica* održanog u Pučišćima 10. kolovoza 2019.

razlog za to. Naime, N. Eterović i ja samo se za vrijeme naših dugih rimskih studijskih godina oduševljavali II. vatikanskim saborom. Studij na *Gregoriani*, čitanje teologa nadahnutih saborskom teologijom, sudjelovanje na bezbrojnim predavanjima velikih i manje velikih teologa o saborskim temama, susreti sa svećenicima i vjernicima zaljubljenim u tekstove i duh Sabora omogućili su nam da shvatimo zašto je Sabor odlučujuće važan za Crkvu budućnosti. Naime, uvidjeli smo da je Sabor konačno uveo katoličku crkvenu zajednicu u moderni svijet, a time i u naš suvremeni svijet. Uveo ju je u svijet pred kojim je ona veoma dugo oklijevala, gajila veliko nepovjerenje pa i odbojnost i čije je nosive kategorije velik dio crkvenih vođa, teologa i puka doživljavao kao neprihvatljive. U tim se idejama dugo vremena vidjela više ili manje direktna ugroza evanđeoskog puta i njegova tumačenja stvarnosti.

Nikola Eterović i ja, kao i golema većina naših profesora i studijskih kolega, doživljavali smo Sabor kao autentičnu povijesnu prekretnicu u životu Crkve. Bili smo već tada uvjereni da su saborski oci, aktualizirajući Evanđelje u svjetlu moderne kulture, aktivirali jednu apsolutnu i nepovratnu dinamiku čitanja Evanđelja, kako reče papa Franjo na početku svojeg pontifikata.² Istina, već su se i tih naših godina, a ne tek odnedavno, vodile žestoke rasprave o stvarnim dosezima i značenju II. vatikanskog. Mi smo međutim bili uvjereni da u Crkvi nema više povratka u prošlost na pretkoncilski shvaćanja modernog svijeta. Svoju svećeničku i teološku budućnost vidjeli smo dijelom i kao samorazumljiv i oduševljeni trud oko širenja teoretskog i praktičnog usvajanja na Saboru započetog kritičnog dijaloga crkvene zajednice s modernim svijetom. Naime, Crkva Katolička je na II. vatikanskom konačno prepoznala moderni svijet kao mjesto izgradnje Kraljevstva Božjeg. Odnos između Crkve naspram svijetu više nije bilo moguće doživljavati i opisivati kao Crkvu i svijet, ili kao Crkvu nasuprot svijetu, već kao Crkvu u svijetu. Vjernici su bili pozvani izgrađivati Kraljevstvo ne u nekom alternativnom svijetu od jučer, već upravo u današnjem, modernom svijetu. Svi smo više ili manje bili svjesni da ovaj naš svijet nije nipošto idealan svijet. U njemu nastaju i fermentiraju nerijetko ideje i prakse protivne evanđeoskom gledanju na stvarnosti i neuskладive sa življenjem na putu Evanđelja. Saborska je teologija, međutim, u ovom svijetu pretežito sekularnog liberalizma uočila i čitav niz vrijednosnih, antropoloških i društvenih idejnih pomaka koje je prepoznala i prihvatila ne samo kao sukladne evanđeoskom shvaćanju čovjeka i društva već i kao

---

² *Osservatore Romano*, br. 216, subota 21. 09. 2013.

autentično obogaćenje naslijeđenoga kršćanskog obzora i prakse. Crkvenoj zajednici nije, dakle, preostalo ništa drugo nego zdušno upoznavati i prihvaćati saborske teološke uvide, ali i duh i usmjerenje Sabora te ih nastojati ugraditi u sve razine crkvenog života. I tako u Crkvi, ne bez nezanemarivih pa i trajnih otpora sve do danas, traje višedesetljetni proces postupnog prihvaćanja saborskih opredjeljenja i nadahnuća. Gledajući na taj proces, papa Franjo s pravom reče da su plodovi Sabora golemi u svim porama crkvenog života.

Ova knjiga Nikole Eterovića pokazuje i dokazuje da papa Franjo ima pravo te da je i vatikanska diplomacija nadogradila, ali djelomično i premislila shvaćanje svojeg poslanja, svojih polazišta, svojih ciljeva pa i svoje metode. Koliko god je diplomacija vatikanske središnjice, Svete Stolice, nesumnjivo jedna od najstarijih zapadnih diplomacija, ona je uvijek poradi svoje imanentne teološke dimenzije uvijek bila posebna. Autor više ili manje izravno pokazuje kako je vatikanska diplomacija uvijek osluškivala i odražavala teološke i mentalitetne razvoje Katoličke Crkve. To vrijedi i danas te nam pisac uvjerljivo pokazuje kao nešto posve samorazumljivo da su i saborski novi teološki uvidi našli svoju recepciju, odnosno prihvata u diplomatskim aktivnostima Svete Stolice (kao crkvenog subjekta, ali i kao subjekta međunarodnog prava), bilo da se te aktivnosti odvijaju na razini bilateralnog reguliranja odnosa opće i mjesne Crkve s određenom državom ili pak na razini multilateralne, međunarodne suradnje.

Nakon što je u prvom dijelu ukratko skicirao temeljne teološke i strukturalne odrednice Katoličke Crkve, autor u ostalim dijelovima knjige analizira i opisuje strukturu diplomatskog djelovanja Svete Stolice. Pritom pobliže ilustrira ciljeve i metodu vatikanske diplomacije prikazujući detaljniju povijesnu i politološku analizu dvaju uspješnica papinske diplomacije. Riječ je o Ugovorima s Republikom Hrvatskom, odnosno o Konkordatu s Republikom Poljskom.

Čitatelj pritom lako prepoznaje neke od središnjih kategorija i dosega saborske teologije kao i neke od razvoja poslijesaborske teologije i njezinih doprinosa katoličkoj društvenoj nauci, njezinoj antropologiji te njezinoj ekonomskoj i društveno-političkoj etici. Nabrojiti ću samo one najvažnije. Tu mislim u prvom redu na sljedeće teološke i etičke kategorije. To su: uvažavanje autonomije zemaljskih stvarnosti i s tim povezana laičnost društva, tj. razlikovanje i funkcionalna odvojenost između državno-političke sfere i religijskih stvarnosti koje uključuju suradnju Crkve i države u tzv. "miješanim područjima" (Caritas, borba protiv siromaštva, zdravstvo, kultura, odgoj, ekologija); očuvanje i promicanje jedinstva crkvene zajednice uz uvažavanje legitimne i dinamizirajuće unutarcrkvene različitosti;

promicanje pretpostavki za novu evangelizaciju; promicanje temeljnih ljudskih prava temeljem jednakosti svih ljudi pred Bogom Stvoriteljem; stavljanje u središte poštivanja dostojanstva svake ljudske osobe te s tim u svezi osiguranje jamstva vjerske i svjetonazorske slobode koja uključuje mogućnost slobodnog opredjeljenja za vjeru ili nevjeru, odnosno za promjenu vjere i svjetonazora; potom ekumenizam; međureligijski dijalog utemeljen na pretpostavci da bogomdane duhovne i humane vrijednosti postoje i kod ljudi dobre volje na religijskim i kulturnim prostorima izvan Katoličke Crkve; prihvaćanje i promicanje demokracije kao trenutno najhumanijeg političkog sustava; osiguranje prostora za angažman kršćana na promicanju javnog dobra u okviru određene države, ali i na globalnoj razini, tj. univerzalnog javnog dobra; oslušivanje konkretnih povijesnih prilika, znakova vremena, kulturnih, političkih i ekonomskih razvoja; uvažavanje pravno utemeljenog prava na samoopredjeljenja naroda; uvažavanje bogatstva kulturnih, religijskih i nacionalnih identiteta naspram njihove ugroze od strane globalističke homogenizacije; promicanje pravde u pojedinim državama i na međudržavnoj razini; podupiranje svih inicijativa koje teže očuvanju mira, ravnopravnosti, solidarnosti i suradnje među pojedincima i narodima itd.

Ipak, ima jedna eklezijalna vrijednost koju teologija i crkveno učiteljstvo na tragu Koncila još uvijek produbljuju i preciziraju, a koja bi imala biti još puno uvjerljivije nego do sada integrirana u buduće djelovanje vatikanske diplomacije. Riječ je o sinodalnosti kao temeljnoj sveprožimljućoj metodi življenja crkvenog zajedništva i traganja za najprimjerenijim oblicima crkvenog angažmana oko izgradnje Kraljevstva u konkretnim kulturnim i geopolitičkim kontekstima. U jednom Crkvi koja je nadišla svoj tisućljetni eurocentrizam te je zaista postala svjetskom Crkvom, sinodalnost prakticirana ne samo na razini univerzalne Crkve u obliku dobro nam poznate, ali u mnogočemu pomalo i posustale Biskupske sinode, već i sinodalnost življena na nacionalnoj, regionalnoj pa i kontinentalnoj razini imala bi postati u buduće nezaobilazni savjetodavni, a time i inspirativni instrument diplomacije Svete Stolice. Jer samo kroz pomno sinodalno oslušivanje problema i samoshvaćanja mjesnih crkava na nacionalnoj, lokalnoj, regionalnoj i kontinentalnoj razini vatikanska diplomacija će u ovom svijetu pluraliziranih interesa i ideja biti u stanju još primjerenije pridonijeti izgradnji skladnog zajedništva mjesnih crkava i vatikanske središnjice opće Crkve.

Tekstovi ove knjige prožeti su, očito, koncilskim uvidima i Koncilom nadahnutim teološkim i etičkim kategorijama ugrađenima u katolički društveni nauk te nedvojbeno pokazuju teološke korije-

ne načela, ciljeva i metode aktualne diplomacije Svete Stolice. Stoga se može ustvrditi da je vatikanska diplomacija zaista dala i daje svoj zamjetljiv doprinos premještanju Katoličke Crkve s kolosijeka nepovjerenja i zatvaranja pred modernim svijetom na kolosijek prihvaćanja, kritičkog dijaloga i suradnje s modernim i suvremenim svijetom. To vrijedi i za Ugovore Svete Stolice s Hrvatskom, na čijoj je izradi osobno i značajno sudjelovao i sam autor ove knjige. I ti Ugovori također nose u sebi uočljivi sadržaj i nadahnuće II. vatikanskog koji Crkvu u Hrvatskoj trajno izazivaju i potiču da u svojoj svakodnevnoj teološkoj i pastoralnoj praksi nastavi uprisutnjivati i razvijati ideje, duh i mentalitet saborske i poslijesaborske teologije. Što se pak tiče samog autora, nuncija Nikole Eterovića, na temelju ove knjige može se zaključiti da on osobno i te kako može biti zadovoljan. Kao "koncilski crkveni čovjek", kako on to voli danas za sebe reći, trudio se uvijek djelovati kao posrednik unutarcrkvenog zajedništva u poslijesaborskom traženju istine u ljubavi, ali uvijek na temelju dokumenata i duha II. vatikanskog koncila. Time je svojim crkveno-diplomatskim služenjem diljem Europe i svijeta uspio dati uočljiv doprinos ostvarenju Sabora i tako djelomično ostvariti jedan od svojih mladenačkih teoloških programa: pomoći Crkvi da postane Narod Božji čiji je hod ususret Gospodinu koji dolazi sve više i dublje prožet saborskim stavovima i duhom.

Nikola Bižaca